

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร: กรณีศึกษา โรงงานอาหารหมักดอง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ เพื่อศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงก่อนและหลังจากที่มีโรงงานอุตสาหกรรมสร้างขึ้นในพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม ในช่วงหลังจากที่มีโรงงานสร้างขึ้นในพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษารูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในพื้นที่ศึกษา และเพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในพื้นที่ศึกษา การศึกษารุ่นนี้อาศัยแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการอธิบายและเป็นแนวทางในการศึกษาได้แก่ แนวคิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและหลักการของการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (PRA) โดยผู้ศึกษาได้เข้าไปศึกษาในชุมชนด้วยตนเอง และคลุกคลีอยู่ในชุมชนเป็นระยะๆ จนกระทั่งทำการศึกษาได้ ข้อมูลครบตามประเด็นที่ศึกษาวิจัย การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาตามประเด็นเนื้อหาของกรวิจัย โดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคำถาม การสังเกต การสนทนากลุ่มจากบุคคลกลุ่มเป้าหมายและการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยมีสรุปผลการศึกษา ดังนี้

บทบาทและความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงก่อนและหลังจากที่มีโรงงานอุตสาหกรรมสร้างขึ้นในพื้นที่ศึกษา

ช่วงก่อนที่จะมีการสร้างโรงงานในชุมชน หมู่ที่ 9 บ้านสันทราย ได้แยกหมู่บ้านมาจากหมู่ที่ 6 บ้านร้อยจันทร์ในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งเดิมมีจำนวนหลังคาเรือนประมาณ 70 หลังคาเรือน พื้นที่ส่วนมากเป็นที่นา ถนนสายหลักของตำบลเป็นถนนเส้นเล็กๆ สำหรับบทบาทและความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนที่ผ่านมาประชาชนในชุมชนหรือคนในครอบครัวส่วนใหญ่ไม่เคยมีบทบาทหรือตำแหน่งในหมู่บ้านและก่อนที่จะมีการสร้างโรงงาน ส่วนใหญ่ก็ไม่ทราบว่าจะมีการก่อสร้างโรงงานในชุมชน จะทราบก็แต่ในกลุ่มของผู้นำชุมชนเท่านั้น ที่ค่อนข้างจะมีโอกาสในการเข้าร่วมในโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนและรอบๆชุมชนมากกว่าประชาชนในชุมชน และประชาชนในชุมชนส่วนมากจะไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการก่อสร้างโรงงานในชุมชนอย่างเพียงพอ จะเห็นได้ว่าบทบาทและความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนในด้านการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในช่วงก่อนที่จะมีโรงงานนั้น สำหรับประชาชนในชุมชนนั้นมีการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนค่อนข้างดีอยู่แล้วแต่สภาพปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในช่วงที่ผ่านมาแทบจะไม่มีเลยหรือมีน้อยมาก จึงทำให้มองเห็นบทบาทในการจัดการปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมมีน้อยตามไปด้วย

ช่วงหลังจากมีการสร้างโรงงานในชุมชน พบว่า บทบาทและความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนในด้านการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนั้นเปลี่ยนไปค่อนข้างมากพอสมควร เนื่องจากสภาพสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมือนเดิม คือ มีโรงงานอุตสาหกรรมสร้างขึ้นในพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหามลพิษน้ำและกลิ่นเหม็น ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในชุมชน ที่ทำให้ชุมชนรอบๆ โรงงานเดือดร้อน โดยบทบาทที่สำคัญของประชาชนในชุมชนคือ การร้องเรียนปัญหาผ่านทางผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อให้มีการเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และในด้านความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนก็เปลี่ยนไปจากช่วงก่อนที่จะมีการสร้างโรงงาน โดยมีความร่วมมือและการปรับตัวเข้าหากันมากขึ้น มีความขัดแย้งกันน้อยลง อันเนื่องมาจากการที่ประชาชนในชุมชนมีวัตถุประสงค์ในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นไปในทิศทางเดียวกัน

บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม

บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐสรุปเป็นประเด็นหลักๆ 8 ประเด็นได้ดังนี้

1. บทบาทในการจัดการปัญหา: จะเห็นว่าผู้ประกอบการมีบทบาทในการจัดการปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานมากกว่าอีก 2 ฝ่าย ในส่วนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะมีบทบาทเสมือนตัวกลาง ที่คอยเชื่อมประสานระหว่างประชาชน ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการและผู้ประกอบการ ส่วน ประชาชนในชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการปัญหาในการแจ้งข่าวสารส่งต่อไปยังผู้นำชุมชนเพื่อให้ ปัญหานั้นได้รับการแก้ไข ส่วนผู้นำชุมชนมีบทบาทโดยเป็นคนกลางในการรับส่งข้อมูลข่าวสาร ระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ประกอบการ

2. ความร่วมมือในการจัดการปัญหา: ผู้ประกอบการมีความร่วมมือในระดับน้อย โดยจะ จัดการกับปัญหาด้วยตนเองมากกว่าที่จะขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนในชุมชน ใน ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้ความร่วมมือดีมาก โดยเฉพาะปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่เข้ามาปฏิบัติงาน โดยทำหน้าที่ในการประสานงานกับทางผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ โดยต่อเนื่อง ส่วนของประชาชน ในชุมชนจะให้ความร่วมมือเฉพาะคนที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาดังกล่าวคือให้ความร่วมมือใน การเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังการแก้ไขปัญหา การติดตามการแก้ไขปัญหาและการเฝ้าระวังปัญหา ใน ส่วนของผู้นำชุมชนก็ให้ความร่วมมือดี โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างประชาชนในชุมชนกับ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ประกอบการ

3. ความขัดแย้งในการจัดการปัญหา: ระหว่าง 3 ฝ่าย คือ ผู้ประกอบการ ประชาชนใน ชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่ค่อยมีความขัดแย้งกันเท่าใดนัก เนื่องจากการมีตัวกลางใน การประสานงาน การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร ระหว่าง 3 ฝ่ายอยู่ตลอด ซึ่งก็คือ ปลัดองค์การบริหารส่วน ตำบลและผู้นำชุมชน ซึ่งในที่สุดปัญหาที่สามารถคลี่คลายได้

4. การเปิด โอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา: ผู้ประกอบการยังไม่เปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาเท่าที่ควรเพราะการแก้ไขปัญหาสามารถดำเนินการ ได้เองภายในโรงงาน แต่เปิดโอกาสให้สามารถเข้าตรวจสอบระบบบำบัดน้ำเสียของโรงงานได้ ในส่วน ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐก็เปิด โอกาสให้ประชาชนในชุมชนสามารถที่จะแจ้งปัญหาหรือข้อร้องเรียน เพื่อที่จะให้ทางผู้ประกอบการเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหา สำหรับประชาชนในชุมชนต้องการมีส่วนร่วม ในการจัดการปัญหาให้มากกว่านี้

5. วิธีการในการจัดการปัญหา: ผู้ประกอบการเน้นการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมภายใน โรงงานเองเป็นหลัก วิธีการที่ใช้เป็นการแก้ไขปัญหาในเชิงรับมากกว่าที่จะทำการจัดการปัญหาในเชิงรุก เพื่อให้เกิดการป้องกันปัญหา ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐใช้วิธีการ โดยร่วมกันกับผู้นำชุมชน เพื่อออกไป ดำเนินการตรวจสอบและติดตามการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ของโรงงานไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชนข้างเคียง ซึ่งหากผู้ประกอบการยังไม่มี การปรับปรุงแก้ไขตามที่มี การตกลงไว้ก็จะมี การดำเนินการตามกฎหมาย สำหรับประชาชนในชุมชนนั้นวิธีการในการจัดการปัญหา คือการร้องเรียนผ่านทางผู้นำชุมชนและการเข้าร่วมในการติดตาม ตรวจสอบการแก้ไขปัญหากับทางปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการปัญหา: ผู้ประกอบการใช้การปรับปรุงแก้ไขที่โรงงานเอง เช่น การประชุมร่วมกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น การจัดหา นักวิชาการที่มีความรู้เฉพาะ ด้านเข้ามาช่วยในการปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียให้สามารถใช้งานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และการ ลงทุนในการปรับปรุงโครงสร้าง เครื่องจักร อุปกรณ์ เป็นต้น ในส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐใช้การให้คำแนะนำ และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก สำหรับประชาชนในชุมชนใช้การร้องเรียน/แจ้งปัญหา ผ่านทางผู้นำชุมชนและการติดตามเข้าตรวจสอบการแก้ไขปัญห ในโรงงานรวมทั้ง โครงการสายตรวจ ชุมชนที่คอยเฝ้าระวังป้องกันการลักลอบปล่อยน้ำเสียในชุมชน

7. การให้การสนับสนุนในการจัดการปัญหา: ผู้ประกอบการใช้การชี้แจงการแก้ไขปัญห การจัดการน้ำเสียและขยะของโรงงาน และการประชาสัมพันธ์โดยผ่านทางปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีการให้การสนับสนุน โดยให้ความรู้และคำแนะนำในการ จัดการมลพิษที่เกิดจากโรงงานกับทางประชาชนในชุมชนและผู้ประกอบการ พร้อมทั้งทำความเข้าใจแก่ ผู้นำชุมชนในการตรวจสอบและเฝ้าระวังมลพิษจากโรงงาน สำหรับประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นฝ่ายที่ ต้องการการสนับสนุนในด้านบุคลากรที่จะมาให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างถูกต้องและถูกวิธี

8. ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหา: ผู้ประกอบการ ต้องการให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงาน อุตสาหกรรมให้มากกว่านี้ แต่อาจเข้ามามีส่วนร่วมได้บางขั้นตอนเท่านั้น เนื่องจากบางขั้นตอนก็ต้องเป็น การจัดการ โดยทางผู้ประกอบการเอง ซึ่งสำหรับในอนาคตถ้ามีปัญหาก็คงต้องพิจารณาว่าประชาชน จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนใดได้บ้างอาจเป็นบางขั้นตอนหรือทุกขั้นตอนก็ได้ ในส่วนของ เจ้าหน้าที่ภาครัฐก็ต้องการความร่วมมือกันของทั้ง 3 ฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนในชุมชนที่ต้องเข้ามามีส่วน ร่วมให้มากกว่าเดิม เนื่องจากปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาเท่าที่ควร สำหรับ ประชาชนเองนั้นต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาให้มากกว่าเดิม โดยเฉพาะปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชนโดยตรง

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในพื้นที่ศึกษา

1) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาของทั้ง 3 ฝ่ายที่เกิดขึ้น มีทั้งแบบที่ประชาชนในชุมชน แจ้งปัญหาไปทางผู้ประกอบการเพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงโดยตรง และอีกรูปแบบหนึ่งคือ การที่ประชาชนในชุมชน แจ้งมาทางผู้นำหมู่บ้านให้ดำเนินการติดต่อแจ้ง ไปทางผู้ประกอบการ เพื่อให้แก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจาก โรงงานหรือแบบที่ผู้นำชุมชนแจ้งกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เข้ามาดำเนินการตรวจสอบปัญหาที่พบและให้มีการแก้ไขปัญหาร่วมกันด้วย ซึ่งในรูปแบบหลังจะเกิดขึ้นมากกว่า

2) ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา: ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ในฐานะที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษน้ำที่เกิดจาก โรงงาน โดยการร้องเรียนผ่าน ไปทางผู้ประกอบการและผู้นำชุมชน เพื่อให้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมกับประชาชนในชุมชนและผู้นำชุมชนเพื่อชี้แจงถึงสาเหตุของปัญหามลพิษน้ำที่เกิดขึ้นจากทาง โรงงาน แต่ประชาชนในชุมชนมีจำนวนน้อยมากที่ได้เข้าร่วมประชุมและมีน้อยคนมากที่จะกล้าเสนอแนะแนวทางให้ผู้ประกอบการเพื่อนำไปแก้ไขปัญหา จะมีก็แต่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งก็คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้เข้าร่วมประชุมและเสนอแนะถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจาก โรงงาน และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข ทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและระบบด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัยให้แก่โรงงาน

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน: ผู้ประกอบการมีบทบาทมากในขั้นตอนการวางแผน โดยส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายในโรงงานซึ่งร่วมกันทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายบุคคลและธุรการ ฝ่ายผลิต และฝ่ายวิศวกรรมเนื่องจากทุกฝ่ายมีส่วนเกี่ยวข้องในการควบคุม ดูแลและรับผิดชอบ การปล่อยน้ำเสีย ออกจากระบบ ที่ผ่านมารวางแผนมีการดำเนินการเฉพาะผู้ประกอบการเท่านั้น โดยผู้ประกอบการได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำจากทางนักวิชาการผู้ชำนาญทางด้านระบบบำบัดน้ำเสียในการแก้ไข ดูแลปรับปรุงระบบเพื่อให้สามารถเดินระบบได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยเลย ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แนวทางในการแก้ไขสามารถกระทำได้ด้วยตัวผู้ประกอบการเองแต่ถ้าเป็นสภาพปัญหาอื่นก็อาจต้องมีการนำมาพิจารณาเป็นกรณีไป แต่อย่างน้อยต้อง

มีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ชุมชนรอบข้าง ได้รับทราบถึงความก้าวหน้าของการแก้ไขปัญหาด้วย

3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ: ผู้ประกอบการมีบทบาทในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมภายในโรงงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยประชาชนในชุมชนไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติการ แต่ให้มีการสื่อสารข้อมูลและการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนในชุมชนได้ โดยประชาชนในชุมชนมีหน้าที่ในการเฝ้าระวังปัญหามลพิษที่เกิดจากโรงงาน เมื่อเกิดปัญหามลพิษขึ้นก็ทำการแจ้งให้ทางเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล) ซึ่งมีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย ตรวจสอบและแนะนำผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการก็มีหน้าที่ในการปรับปรุงแก้ไขและป้องกันปัญหาเพื่อไม่ก่อให้เกิดมลพิษหรือมีผลกระทบต่อชุมชน ในส่วนของผู้นำชุมชนกล่าวว่าประชาชนในชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งในเรื่องผลกระทบจากปัญหามากกว่าการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหา และจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการนั้น ประชาชนในชุมชนเองก็ไม่ได้อยากเข้ามามีส่วนร่วมเท่าใดนัก เนื่องจากการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ที่เกิดขึ้น เป็นการแก้ไขปัญหาที่ทางผู้ประกอบการต้องดำเนินการเอง ประชาชนในชุมชนต้องการเพียงให้ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นหมดไปเท่านั้น และจะเห็นได้ก็อีกอย่างว่าประชาชนในชุมชนชนบท ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้มีโอกาสในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรในกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนเท่าใดนัก ส่วนมากจะเป็นการต่างคนต่างอยู่มากกว่า โดยต้องไม่มีปัญหาผลกระทบใดๆต่อตนเอง

4) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล: ผู้ประกอบการมีการติดตามและตรวจสอบการแก้ไขปัญหาที่มาจากโรงงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีมาตรการในการป้องกันปัญหา โดยผู้ประกอบการได้จัดบุคลากรเพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบและตรวจติดตามในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานให้อยู่ในเกณฑ์ที่อยู่เสมอ ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐก็มีการติดตาม ตรวจสอบการแก้ไขและเฝ้าระวังปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงาน โดยในแต่ละปีจะร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบล เข้าไปตรวจสอบภายในโรงงาน สำหรับทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ก็มีการเข้ามาตรวจโรงงานเกือบจะทุกปี โดยใช้วิธีการสุ่มเข้ามาเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของบุคลากรที่มีจำนวนน้อยจึงทำให้ไม่สามารถเข้าตรวจสอบโรงงานได้ทุกปี สำหรับผู้นำชุมชนนั้นกล่าวว่าประชาชนในชุมชนสามารถที่จะติดตาม ตรวจสอบการแก้ไขและเฝ้าระวังปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงาน โดยจะมองสภาพปัญหาทางด้านกายภาพมากกว่าด้านชีวภาพหรือด้านเคมีเนื่องจากสามารถสังเกตได้ชัดเจนกว่า แต่ประชาชนในชุมชนเองที่คอยติดตาม ตรวจสอบการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นก็มีเพียงกลุ่มที่ได้รับ

ผลกระทบเท่านั้น โดยได้ร่วมกับผู้นำชุมชน จัดให้มีโครงการสายตรวจชุมชนไว้คอยตรวจสอบการลักลอบปล่อยน้ำทิ้งรวมทั้งการนำขยะจากนอกชุมชนมาทิ้งในชุมชนด้วย

ปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในพื้นที่ศึกษา

ปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ ทั้ง 3 ฝ่ายมีความเข้าใจไม่ตรงกันในการปฏิบัติ ไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา แต่ละฝ่ายต่างก็จัดการปัญหาของตนเอง ขาดความร่วมมือกันในการจัดการปัญหา ผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชนขาดงบประมาณและเงินทุนสนับสนุนในการดำเนินการจัดการ ผู้ประกอบการไม่ชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนและไม่มีนโยบายในการจัดการ ผู้ประกอบการไม่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าไปร่วมในขั้นตอนการจัดการปัญหา เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีงานประจำต้องทำมากเนื่องจากมีบุคลากรน้อย ประชาชนในชุมชนขาดความรู้ในเรื่องการจัดการปัญหาและไม่ค่อยมีเวลาในการร่วมกิจกรรมการจัดการปัญหา ขาดแคลนบุคลากรในการจัดการและขาดผู้ประสานงานภายใน

อภิปรายผลการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร โดยทำการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทำให้ทราบถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงก่อนและหลังจากการสร้างโรงงานในชุมชน คือ ทางด้านการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนั้น ในช่วงก่อนที่จะมีการสร้างโรงงานในชุมชน บทบาทและความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนในด้านนี้มีการจัดการที่ดีอยู่แล้ว แต่เนื่องจากว่าในช่วงนั้นสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมแทบจะไม่มีเลยหรือมีน้อยมาก จึงทำให้มองเห็นบทบาทในการจัดการปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมมีน้อยตามไปด้วยเพราะเป็นลักษณะของชุมชนในชนบท ส่วนในช่วงหลังจากการสร้างโรงงานในชุมชน พบว่าบทบาทและความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนในด้านการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนั้นเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากพอสมควร เนื่องจากมีโรงงานทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในชุมชน ทำให้ชุมชนเดือดร้อนจนถึงกับต้องมีการร้องเรียนผ่านทางผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อให้มีการเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนของระดับความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนนั้นแตกต่างจากช่วงก่อนที่จะมีการสร้างโรงงานเล็กน้อย โดยพบว่าในด้านความร่วมมือ ด้านการ

ประนีประนอม และการปรับตัวเข้าหากันของประชาชนในชุมชนมีระดับที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย ส่วนในด้านการแข่งขันซึ่งกันและกันและด้านความขัดแย้งมีระดับที่ลดลง อันเนื่องมาจากการที่ประชาชนในชุมชนได้พบเจอกับสภาพปัญหาผลกระทบจากมลพิษน้ำเหมือนกัน จึงต้องมีการรวมตัวกัน เพื่อให้มีพลังในการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ยุทธ ศักดิ์เดชยนต์ (2517) และ อุทัย หิรัญโต (2519) ที่กล่าวว่า การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกเป็นความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้เกิดการถ่ายทอดแนวความคิด การเชื่อฟัง การต่อต้าน การแข่งขัน การปรับตัว ความร่วมมือ ฯลฯ ซึ่งเป็นไประหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม และหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามปรากฏการณ์ทางสังคม โดยรูปแบบแห่งการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกัน ได้แก่ การร่วมมือ เป็นการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือกันกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมาย ซึ่งอาจเป็นการร่วมมือกันเพราะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน เกิดขึ้นเพราะความรักถิ่นหรือบ้านเกิด, การร่วมมือกันเพราะคนสองคนหรือมากกว่า หรือกลุ่มคนต้องพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นว่า การที่ประชาชนในชุมชนมีความผูกพันกัน ไม่ว่าจะด้วยความเป็นญาติกัน หรือความผูกพันที่อยู่ร่วมกันในชุมชนมาหลายรุ่นแล้วก็ตาม มีผลอย่างมากต่อการกระทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในกิจกรรมส่วนครัวเรือนและกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่ได้มีส่วนช่วยในการลดปัญหาความเดือดร้อนที่มีผลกระทบต่อชุมชน

สำหรับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐนั้น ประกอบด้วยประเด็นหลัก คือ 1) บทบาทในการจัดการปัญหา โดยจะเห็นว่า บทบาทในส่วนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐนั้นมีบทบาทค่อนข้างมาก โดยเฉพาะปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเนื่องจากเป็นเสมือนตัวกลางที่คอยเชื่อมประสานระหว่างประชาชน ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ ส่วนผู้นำชุมชนมีบทบาทในการจัดการปัญหามากกว่าประชาชนในชุมชนเนื่องจากมีหน้าที่ในการดูแลทุกข์สุขของประชาชน โดยตำแหน่งอยู่แล้วประกอบกับเป็นคนกลางระหว่างประชาชนในชุมชน กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ แก้วสรร อดิโพธิ (2536) ที่กล่าวว่า กระบวนการทำงานที่แท้จริงในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น องค์การทางการเมืองท้องถิ่นเอง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล อาจมีบทบาทในฐานะที่เป็นตัวแทนราษฎรหรือรับมอบอำนาจจากรัฐมาจัดการวางระเบียบ ออกข้อกำหนดเพื่อจัดการการใช้ทรัพยากรและปัญหาสิ่งแวดล้อม การปรับราชการให้สอดคล้องและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในส่วนนี้ผู้ศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนที่ดีและเข้มแข็ง มีส่วนอย่างมากในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน มีบทบาทที่ชัดเจนมากในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างประชาชนในชุมชนกับฝ่ายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นใน

ชุมชน อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่ประชาชนในชุมชนจะนึกถึงเป็นคนแรกเมื่อได้รับความเดือดร้อนในชุมชน

2) ความร่วมมือในการจัดการปัญหา สำหรับประชาชนในชุมชนจะให้ความร่วมมือเฉพาะคนที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาดังกล่าวคือให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังการแก้ไขปัญหา การติดตามการแก้ไขปัญหาและการเฝ้าระวังปัญหา ซึ่งตรงกับข้อมูลการศึกษาของ มูลนิธิโลกสีเขียว (2537) ที่ว่า ในส่วนของประชาชนที่รวมตัวกันเพื่อการจัดการมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบ มีการรวมตัวกันในลักษณะชั่วคราวเพื่อทำการร้องเรียนต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แนวความคิดของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อม จะเป็นการรวมกลุ่มของคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ตรงกันเพื่อการเรียกร้อง ต่อรองต่อรัฐให้มีการบังคับใช้กฎหมายกับโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นผู้ก่อมลพิษ ซึ่งรัฐโดยเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นจะใช้วิธีการควบคุมบังคับ ถ้าได้ผลที่เห็นชัดเจนประชาชนก็จะยุติการเรียกร้อง และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรณัฐ ฤทธิจิตเพียร (2540) ที่ว่า ประชาชนในชนบททางภาคเหนือ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติและวัฒนธรรม มีลักษณะของสังคมเกษตร การเกิดขึ้นของความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อของประชาชนขึ้นกับประสบการณ์ตรงที่ประชาชนประสบมาก่อน ประชาชนมีความคิดหวังพึ่งรัฐในการจัดการมลพิษ รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมีทุกรูปแบบ ได้แก่ การเสนอให้มีการแก้ไข ทบทวนในเรื่องการผลิต และการจัดการมลพิษ การรวมกลุ่ม รวมพลังเพื่อกดดันเรียกร้องในกรณีที่เกิดความเสียหาย

ในส่วนของผู้นำชุมชนก็ให้ความร่วมมือดี เพราะนอกจากต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนในชุมชนแล้วก็เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นๆ ด้วย โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ (2540) ที่กล่าวว่า การรวมตัวของประชาชนเป็นกลุ่มองค์กรเพื่อกระทำกิจกรรมในชุมชนร่วมกัน มีองค์ประกอบขององค์กรคือ การมีอุดมการณ์ร่วมกัน มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน คนในองค์กรประกอบด้วยผู้นำ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ มีบารมี ความสามารถ คำนึงถึงส่วนรวม จะนำพาองค์กรไปได้ และสอดคล้องกับ วิชัย ลักขณ์รุจิ (2541) ที่ศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนเคยมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้นำชุมชนในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 3) ความขัดแย้งในการจัดการปัญหา ระหว่าง 3 ฝ่าย ไม่ค่อยมีความขัดแย้งกันเท่าใดนัก เนื่องจากการมีตัวกลางในการประสานงาน การสื่อสาร ระหว่าง 3 ฝ่าย อยู่ตลอด 4) การเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา ผู้ประกอบการยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาเท่าที่ควร ส่วนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐก็เปิดโอกาสให้

ประชาชนในชุมชนสามารถที่จะแจ้งปัญหาหรือข้อร้องเรียนได้ 5) วิธีการในการจัดการปัญหา ผู้ประกอบการเน้นการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมภายในโรงงานเองเป็นหลัก และเป็นการแก้ปัญหาในเชิงรับ โดยการปรับปรุงแก้ไขในส่วนหนึ่งของระบบบำบัดน้ำเสียให้สามารถทำงานได้เต็มระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ระพีศักดิ์ มาลัยรุ่งสกุล (2543) ที่ได้ศึกษาพบว่า การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมยังให้ความสำคัญกับการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการแก้ปัญหามากกว่าการใช้แนวความคิดทางสังคม ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างครอบคลุมและเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดช่องว่างในการแก้ปัญหา 6) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการปัญหา ผู้ประกอบการจะใช้การปรับปรุงแก้ไขที่โรงงานเอง การประชุมภายในโรงงาน การจัดหานักวิชาการเป็นที่ปรึกษาในเรื่องระบบบำบัดน้ำเสียในส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ใช้การให้คำแนะนำและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก สำหรับประชาชนในชุมชนใช้การร้องเรียน/แจ้งปัญหาผ่านทางผู้นำชุมชนและโครงการสายตรวจชุมชนที่คอยเฝ้าระวังป้องกันการลักลอบปล่อยน้ำเสียในชุมชน 7) การให้การสนับสนุนในการจัดการปัญหา ผู้ประกอบการใช้การชี้แจงและการประชาสัมพันธ์ โดยผ่านทางปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้การสนับสนุนโดยให้ความรู้และคำแนะนำในการจัดการมลพิษที่เกิดจากโรงงาน สำหรับประชาชนในชุมชนเป็นฝ่ายที่ต้องการการสนับสนุนในด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างถูกต้องและถูกวิธี 8) ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหา ผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีความเห็นว่า ประชาชนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมให้มากกว่านี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาของทั้ง 3 ฝ่ายที่เกิดขึ้น มีทั้งแบบที่ประชาชนในชุมชน แจ้งไปทางผู้ประกอบการถึงปัญหามลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงโดยตรง และอีกรูปแบบหนึ่งคือ การที่ประชาชนในชุมชน แจ้งมาทางผู้ใหญ่บ้านซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของชุมชนให้ดำเนินการติดต่อแจ้งไปทางผู้ประกอบการ หรือแบบที่ผู้นำชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านแจ้งกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ให้เข้ามาดำเนินการตรวจสอบปัญหาที่พบและให้มีการแก้ไขปัญหาร่วมกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2529) ที่ศึกษาว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมได้จำแนกไว้ตามลักษณะของการมีส่วนร่วมคือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน และการที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนประชาชน

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมพบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ประชาชนพบปัญหาและร้องเรียนผ่านทางผู้นำชุมชนเป็น

หลัก 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ผู้ประกอบการมีบทบาทมากในขั้นตอนการวางแผน ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยเลย ซึ่งสอดคล้องกับ ฟาร์จัน มีอูร์ (2539) ที่ผลการศึกษาสรุพบว่า การที่ประชาชน มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนไม่มีบทบาทในการกำหนดแผนปฏิบัติการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ผู้ประกอบการมีบทบาทในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมภายในโรงงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยประชาชนในชุมชนไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติการ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล ผู้ประกอบการทำการติดตามตรวจสอบการแก้ไขปัญหามลพิษน้ำ โดยการจับบุคลากรเพื่อทำการตรวจสอบและตรวจติดตามอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีการติดตาม ตรวจสอบร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน มีการติดตาม โดยการสังเกตลักษณะทางกายภาพเป็นหลัก รวมทั้งได้ร่วมกับผู้นำชุมชน จัดให้มีโครงการสายตรวจชุมชนด้วย ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้ในบางขั้นตอนก็จะตรงกับที่ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) ได้กล่าวถึงขั้นตอนที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการร่วมคิดถึงสภาพที่เป็นอยู่ว่า มีอะไรเดือดร้อนบ้าง และมีสาเหตุที่เกิดจากอะไร และขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ความสำเร็จหรือความล้มเหลวเป็นระยะๆแล้วดำเนินการแก้ไข ซึ่งจะเหมือนกับผลการศึกษาของ จิรายุ ทองเขอ่อน (2537) ในขั้นตอน การร่วมคิด คือสภาพที่เป็นอยู่มีอะไรที่เดือดร้อนและสาเหตุมาจากอะไร และขั้นตอน การร่วมติดตามประเมินผล คือ ประเมินผลความสำเร็จ หรือล้มเหลวเป็นระยะๆและแก้ไข รวมทั้งคล้ายกับ ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ (2531) ที่ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา และขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรม โดยจากการศึกษาพบว่า ในขั้นตอนการวางแผนและขั้นตอนการปฏิบัติการนั้น ประชาชนในชุมชนแทบจะไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้เลย ซึ่งก็เป็นเพราะว่าสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นต้องพิจารณาด้วยว่าในแนวทางการแก้ไขต้องการให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยหรือไม่ โดยผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เป็นสภาพปัญหาที่ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในบางขั้นตอนเท่านั้น

ปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมของผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ที่สำคัญ ได้แก่ ทั้ง 3 ฝ่ายมีความเข้าใจไม่ตรงกันในการปฏิบัติ ไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา แต่ละฝ่ายต่างก็จัดการปัญหาของตนเอง ผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชนขาดงบประมาณ

และเงินทุนสนับสนุนในการดำเนินการจัดการจากภาครัฐ เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีงานประจำต้องทำมาก เนื่องจากมีบุคลากรน้อยทำให้ขาดการส่งเสริมเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการ ประชาชนในชุมชนขาดความรู้ในเรื่องการจัดการปัญหา ขาดแคลนบุคลากรในการจัดการและขาดผู้ประสานงานภายในชุมชน ซึ่งตรงกับการศึกษาของ ชาญชัย แสงศักดิ์ (2538) ที่พบว่าในส่วนของภาครัฐนั้นควรส่งเสริมบทบาทของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมแนวคิดและสร้างจิตสำนึกให้เล็งเห็นความสำคัญในการประกอบธุรกิจด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ซึ่งชุมชนต่างๆ จะช่วยเสริมการดำเนินการต่างๆ ของทางราชการได้เป็นอย่างมาก เช่น ช่วยเป็นหูเป็นตาโดยให้ข้อมูลข่าวสารแก่ทางราชการเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โรงงานที่ปล่อยน้ำเสียลงในลำน้ำสาธารณะ เป็นต้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) ที่ได้กล่าวว่า เจ้าหน้าที่และระบบราชการเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวของเจ้าหน้าที่และระบบราชการ ระบบราชการและเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ขาดการประสานงานและรับปฏิบัติเฉพาะนโยบายหลักของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ราชการชอบทำงานสำนักงาน และสอดคล้องกับ ฉลาดชาย รมิดานนท์ (2527) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมว่า ความล้มเหลวของการพัฒนาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการที่ไม่ได้กระจายอำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่ประชาชน โครงสร้างอำนาจทางการเมือง การปกครอง การบริหาร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่ดี เหล่านี้ล้วนตกอยู่ในมือของคน 3 กลุ่ม คือ ทหาร (ระดับสูง) นายทุน และข้าราชการ รวมทั้งสอดคล้องกับ สุวีรัตน์ ภูวัฒนศิลป์ (2539) ที่ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชนไม่ได้เข้าร่วมประชุม วางแผนดำเนินการ เนื่องจากมีเวลาจำกัด

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วม ในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร: กรณีศึกษา โรงงานอาหารหมักคอง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนจะทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนข้างเคียงทั้งในส่วนของผลประโยชน์และปัญหามลพิษที่ออกจากโรงงาน และเมื่อประชาชนได้รับผลกระทบ แต่ละฝ่ายทั้งในส่วนของผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐก็มีบทบาทของตนเองในการจัดการปัญหาเพื่อลดผลกระทบตามรูปแบบและขั้นตอนที่แต่ละฝ่ายสามารถดำเนินการจัดการได้ ซึ่งการดำเนินการจัดการปัญหาก่อให้เกิดปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วม

ในการจัดการปัญหาตามข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะที่อาจจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ฝ่าย ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการปัญหาดังนี้

กรณีที่ 1 ก่อนที่จะมีการสร้างโรงงานในชุมชนอื่น

1. ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐควรจะต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรจะมีการสร้างโรงงานในชุมชนหรือไม่ พร้อมทั้งชี้แจงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการก่อสร้างโรงงานให้ชุมชนรับรู้อย่างเพียงพอ

กรณีที่ 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อให้สามารถประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนได้โดยไม่มี ความขัดแย้งกัน

2. ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึงปัญหามลพิษทางด้านสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ต้องมีมาตรการในการจัดการปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น การตรวจสอบและเฝ้าระวังมลพิษที่เกิดขึ้น ตลอดจนการใช้นโยบายเชิงรุกกับชุมชนทั้งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3. ผู้ประกอบการควรที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ทั้งในเรื่องของการช่วยเหลือชุมชน เช่น กรณีของการเกิดน้ำท่วม การได้รับภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นต้น การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น เรื่องการทำความสะอาดชุมชน การมีกิจกรรมสันทนาการอื่นๆร่วมกับชุมชน เป็นต้น จะทำให้ประชาชนในชุมชนมองภาพโรงงานอุตสาหกรรมว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และทำให้ลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้น้อยลงได้

4. หลังจากที่มีปัญหาความขัดแย้งและผลกระทบของปัญหามลพิษต่อชุมชน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้ประกอบการ ประชาชนในชุมชน/ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ควรมีบทบาทในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมร่วมกัน ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

5. เพื่อลดปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรมีการประชุมและกำหนดบทบาทของตนเองในการจัดการปัญหาร่วมกันที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อหาความแตกต่าง ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารประเภทเดียวกัน แต่คนละพื้นที่
- ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารกับโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ
- ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมในเขตชนบทและเขตนิคมอุตสาหกรรม

2. ควรมีการศึกษาการรณรงค์เชิงกลยุทธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสังเกต(สำรวจ)ที่เป็นจริง ซึ่งการรณรงค์เชิงกลยุทธ์จะเน้นการประเมินผลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการรณรงค์ เช่น การให้ข้อมูล ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เน้นการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม คำนึงถึงทุกปัจจัยและเป็นระบบ